РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНІ

Клімова О.І., к.е.н., старший викладач кафедри фінансів,
обліку і аудиту та банківської справи,
Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна

Світовий досвід і практика господарювання показують, що найважливішою ознакою ринкової економіки є існування і взаємодія великих, середніх і малих підприємств, їх оптимальне співвідношення. Найбільш динамічним елементом структури економіки, що постійно змінюється, є малий та середній бізнес. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність існування сектору малих підприємств в сучасній економіці. Малі та середні підприємства відіграють провідну роль у зміні структури форм власності. В умовах масового закриття державних підприємств і стрімкого зростання безробіття розвиток малого та середнього підприємництва може створити багато можливостей для працевлаштування широких верств населення.

У ринковій економіці малі та середні підприємства виконують цілу низку життєво важливих функцій: відіграють особливу роль у розвитку торгівлі, сфері послуг, громадському харчуванні, виробництві товарів народного споживання; сприяють формуванню конкуренції та протистоять монополістичним тенденціям; створюють велику частку товарів в економіці; сприяють вирішенню проблеми зайнятості; задовольняють специфічні потреби споживачів, формують індивідуальній попит; роблять значний внесок у науково-технічний прогрес; забезпечують базу для становлення великих підприємств у майбутньому; пом’якшують економічні кризи; підтримують соціальну та політичну стабільність тощо.

Розвиток малого та середнього бізнесу в сучасній Україні – це необхідна умова становлення ринкової економіки, ефективної реструктуризації виробництва та підприємств, розв’язання проблем зайнятості, підвищення та зростання рівня життя населення. Без розвитку малого підприємництва неможливо формування середнього класу, тобто неможливо створення надійного фундаменту демократичного суспільства.

Малі та середні підприємства забезпечують гнучкість і стійкість економічної системи держави, наближують її до потреб конкретних споживачів та водночас виконують важливу соціальну роль, надаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу для значної частини населення України.

В економіці України малий бізнес виконує такі функції [1]:

1. Формування конкурентного середовища. Внаслідок високого динамізму малий бізнес найменш схильний до монополістичних тенденцій та у той же час

орієнтований на конкурентний ринок. Він складає істотну конкуренцію монопольним утворенням.

2. Надання гнучкості перехідній економіці. Мале підприємство більшою мірою, ніж інші, має можливість перебудувати і відреагувати на зміну кон'юнктури ринку, працювати на кінцевого споживача, задовольняючи його в потребах і послугах.

3. Вирішення проблем зайнятості. Повноцінний розвиток малого бізнесу веде до створення додаткових робочих місць.

4. Сприяння виникненню середнього класу. Малий бізнес зменшує соціальну диференціацію, яка притаманна будь-якій економіці.

Особлива роль малих підприємств полягає у підтримці й розвитку деяких галузей, зокрема, торгівлі, послуг та громадського харчування. За часів командної економіки ці галузі розвивалися надзвичайно слабко, оскільки держава акцентувала свою увагу на великому виробництві.

За даними Держкомстату України у 2013 році в Україні нараховувалося 373809 малих підприємств, що на 7,96% більше, ніж у 2012 році та в 12,6 разів більше за кількість малих підприємств у 1991 році. Частка малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) в цілому по економіці України становить лише 16,5%. Зрозуміло, що ці данні не зрівнянні з показниками розвинених країн. Але поряд з цим в умовах перехідної економіки, коли Україна переживає економічне падіння, стрімке зростання рівня безробіття, першими суб'єктами господарювання, що почали успішно діяти в нових умовах, стали малі підприємства. Вони виявилися найбільш мобільними та змогли знайти своє місце на вітчизняному ринку. В сучасних умовах малий бізнес є єдиним сектором економіки країни, кількість підприємств якого зростає навіть у кризовий період (див. табл.) [2].

Таблиця

Основні показники розвитку малих підприємств в Україні

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Кількість суб'єктів малого підприємництва (без селянських (фермерських) господарств), тис. од.	354,3	344	373,8
Темп зростання за рік, %	-0,81	-2,91	8,66
МП на 10 тис. населення, од.	77	76	82
Кількість суб'єктів малого підприємництва-фізичних осіб, тис. осіб	1325,6	1234,8	1328,4
Темп зростання за рік, %	26,6	-6,8	7,6

Ринкові трансформаційні процеси в економіці України сприяли відповідним змінам у формах власності малих підприємств. За період з 1992 року по 2013 рік частка малих підприємств з державною формою власності скоротилася з 14 до 1% [2]. У структурі недержавної форми власності частка колективної власності зросла з 50 до 61%, а частка приватної власності залишилася на рівні 34% [2].

Звертає на себе увагу досить повільне зростання частки приватної форми власності, хоча вважається, що в цій сфері вона є найбільш оптимальною. Її частка становить менше третини малих і середніх підприємств.

За юридичною формою малі промислові підприємства колективної власності у 2013 році поділялися на: кооперативні – 4%, акціонерні товариства – 10%, колективні підприємства – 13%, товариства з обмеженою відповідальністю – 72%.

Сьогодні становище вітчизняного малого бізнесу є вкрай складним і вимагає негайного вирішення. Малі та середні підприємства змушені діяти в реаліях кризової економіки: вони потерпають від надмірного оподаткування, нестачі кредитних джерел, адміністративних утисків та інших негативних явищ, які супроводжують процеси реформування в Україні. Мале підприємництво як найбільш уразливий сектор економіки не отримує належного захисту та підтримки держави. Результатом цих труднощів є масовий відхід малих та середніх підприємств у тіньовий сектор, посилення кримінальних тенденцій у бізнесі тощо [3].

Сектор малого бізнесу в Україні ще недостатньо розвинутий. Спостерігається підвищена концентрація малих підприємств у торгівлі, матеріально-технічному постачанні та громадському харчуванні, тобто галузях зі швидкою окупністю капіталу. Існує тенденція до зменшення кількості малих підприємств у промисловості.

Необхідне вдосконалення організаційно-економічних умов розвитку малого та середнього підприємництва шляхом розробки концепції відповідної регіональної політики сприяння розвитку малого бізнесу, яка має бути спрямована на:

створення нових робочих місць та зменшення безробіття;

збільшення обсягів виробництва й реалізації продукції та послуг за рахунок діяльності суб’єктів малого бізнесу та залучення їх до вирішення соціально-економічних проблем регіону;

створення конкурентного середовища на відповідних ринках та підвищення технологічного рівня малих підприємств;

удосконалення галузевої структури й пошук оптимальних форм взаємодії та співробітництва великих і малих підприємств в регіоні;

стимулювання розвитку малих підприємств у пріоритетних галузях та сприяння формуванню середнього класу власників та підприємців.

Найважливішою умовою формування сфери малого підприємництва повинно стати створення розвиненої інфраструктури. Формування інфраструктури – пріоритетний напрямок забезпечення стійкості, відтворення, розвитку та підтримки малого підприємництва. Саме інфраструктурне забезпечення дає змогу малим підприємствам отримати доступ до факторів виробництва, що є необхідним для вирішення головних завдань будь-якого виробничого характеру.

Список літератури:

1. Гнатовський О.П. Ефективність запровадження та розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / О.П. Гнатовський // Фінансист. – 2011. – № 5. – С. 17-19.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

3. Мазур О.Є. Напрями фінансової підтримки малого бізнесу / О.Є. Мазур // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 51-55.

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ РЕГІОНІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЦЕСУ ПРОГНОЗУВАННЯ

Стоянець Н.В. к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕД та євроінтеграції, СНАУ, м. Суми,Україна.

Серед проблем регіонального розвитку все більшої актуальності набувають питання обґрунтування управлінських рішень в частині вибору пріоритетів регіонального розвитку, одним з методів вирішення яких є типологізація регіонів.

Поняття «типологія» у перекладі із грецької мови «tipos» означає «відбиток, форма». У дослідженні поняття «типологія» визначається як результат процедури класифікації. Під типологією розуміється «встановлення якісних взаємозв'язків між групами регіонів із близькими значеннями економічних показників, які характеризують три найважливіші сторони економічного розвитку регіонів: рівень життя населення, інвестиційну активність і економічний потенціал» [1]. Нами акцентується увага на тому, що необхідно враховувати багатозначність терміну «типологія».

Поряд з поняттям «типологія» у наукових роботах використовується термін «класифікація» (від лат. classis - розряд і facere - робити). Поняття «класифікація» трактується в економічному словнику [2] як «розподіл об'єктів, явищ, процесів або понять, назв по класах, групах, розрядах, при якому в одну групу попадають об'єкти, явища, процеси або поняття, назви, які об'єднані загальною ознакою».

Відповідь на правомірність ідентичного використання цих термінів дається в роботі [4] де порівнюються поняття «класифікація» і «типологія», а саме: класифікація, а значить і типологія, мають свої, чітко окреслені границі й можливості, вони виразні із самого визначення, що наведено вище схожі за певним змістом опису феноменів (явищ, предметів, об'єктів) і зв'язків між ними.

На підставі вищевикладеного, типологізація регіонів це угрупування регіональних утворень за певними ознаками. Іншими словами, типологія регіонів - це поділ регіонів на групи, що виділяються на основі одного або сукупності декількох суттєвих ознак (це одне з можливих визначень типології).

На нашу думку, необхідна комплексна типологія регіонів країни, в рамках якої підставами для виділення типів є ключові ознаки їх розвитку. Але така типологізація є завданням вкрай складним і до цих пір в Україні не вирішеним.

Найпростіший варіант типології (який типологією можна назвати тільки з певною частиною умовності) - це ранжування регіонів за одним показником з